

REVIEW: STEFAN SIENERTH, BESPITZELT UND BEDRÄNGT – VERHAFTET UND VERSTRICKT. RUMÄNIENDEUTSCHE SCHRIFTSTELLER UND GEISTESWISSENSCHAFTLER IM BLICKFELD DER SECURITATE. STUDIEN UND AUFSÄTZES

Maria SASS

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
E-mail: maria.sass@ulbsibiu.ro

VICTIMS AND EXECUTIONERS: GERMAN INTELLECTUALS PURSUED OR EMPLOYED
BY THE COMMUNIST SECRET SECURITY

Abstract: The present volume, German Writers and Scholars from Romania in the eyes of the State Security [Securitate], paints a picture of Romanian society during the communist period by looking at the relationship of some German writers from Romania with the Secret Police. Stefan Sienerth's volume consists of fifteen extensive studies that provide profiles of cynical and abject members of the State Security but also of some of the writers' informants, who were blackmailed into collaborating under threat of being arrested. All studies are based on empirical research and on analysing documents from the CNSAS Security Archive, and describe an absurd world dominated by anxiety, fear, betrayal, blackmail, as well as the unscrupulous and cynical operating methods employed by the State Security. These are very rich in information and explicit, with clear statements and very precise terminology, revealing a very experienced researcher, as well as characterizing an era through the prism of a network of destinies, some of which are implacable.

Keywords: Communist State Security, National Council for the Study of Security Files, surveillance file

Citation suggestion: Sass, Maria. "REVIEW: Stefan Sienerth, Bespitzelt und bedrängt – verhaftet und verstrickt. Rumäniendeutsche Schriftsteller und Geisteswissenschaftler im Blickfeld der Securitate. Studien und Aufsätze." *Transilvania*, no. 3 (2023): 70-75.
<https://doi.org/10.51391/trva.2023.03.07>.

Victime și călăi: Intelectuali germani urmăriți sau urmăritori ai Securității comuniste

„Nici un alt germanist transilvănean nu și-a pus amprenta asupra dezbaterilor științifice germanistice asemenea lui Stefan Sienerth”, scria Iulia-Karin Pătruț

în 2018 la decernarea titlului *doctor honoris causa*² al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu profesorului universitar, criticului și istoricului literar Stefan Sienerth. Cu această ocazie Pătruț scotea în evidență meritele neobositului cercetător care a reușit să inițieze o schimbare de paradigmă în abordarea literaturii

germane din sud-estul Europei, implicit și a celei de pe țărâm românească. Profesor universitar și cercetător al Germanisticii sibiene, emigrat în 1990, Stefan Sienerth a introdus - mai întâi doar ca cercetător al Institutului pentru Cultură și Istorie Germană din sud-estul Europei, de pe lângă Universitatea „Ludwig Maximilians” din München (IKGS), apoi și ca director al acestuia (2005-2013) -, această literatură, tratată anterior doar marginal, într-un context mai larg al dezbaterilor științifice din domeniul literar și cultural actual și a stabilit noi standarde în abordare. Într-un număr impresionant de studii și articole, monografii, istorii literare, antologii, volume tematice ca autor și (co) editor a adus în prim-plan o literatură și cultură ascunse în spatele Cortinei de fier, tematica preponderentă fiind din literatura de expresie germană din România. Iar în cadrul acesteia Stefan Sienerth n-a scăpat niciodată din vedere faptul că etnia din care el însuși face parte purta, pe de o parte tarele național-socialismului, pe de altă parte cele legate de sistemul socialist, niciuna din cele două plăgi n-a fost cercetată integral, nici măcar până în momentul de față. Era nevoie de integritate socială și științifică, pentru tratarea unor astfel de teme, și recunoașterea că etnia germană sud-est-europeană se hrănește adesea cu narative ale eroismului propriu ori ale suferințelor trăite după cel de-al Doilea Război Mondial, omițându-se faptul că pe lângă opresiune și-au făcut prezența și complacerea ori colaborarea adesea în cel mai abject mod cu regimul totalitar. Probabil că în astfel de considerente își au punctul de plecare interesele istoricului literar Stefan Sienerth pentru problematica trecutului comunist al scriitorilor și cărturarilor germani din România, preocupări care își găsesc expresia imediat după căderea dictaturii comuniste românești într-un volum³ despre Procesul scriitorilor germani de la Brașov (1959), publicat împreună cu Peter Motzan.

Sienerth a continuat cercetarea tematicii trecutului comunist într-un proiect de anvergură al IKGS care s-a concretizat în organizarea mai multor manifestări științifice (începând cu 2009) și publicarea ulterioară în 2015 a unui alt volum⁴ cuprinzător. Obiectivul primordial al proiectului nu a reprezentat atât deconspirarea denunțătorilor și colaboratorilor poliției politice, ci mai degrabă reabilitarea unor personalități importante ale culturii germane de pe țărâm românească, căci în toate etapele proiectului și implicit în studiile publicate se află în prim-plan intelectuali germani din România, dintre care mulți au fost condamnați în închisorile comuniste.

Prezentul volum *Scriitori și cărturari germani din România în vizorul Securității* cuprinde cinsprezece studii bazate pe o cercetare fundamentată empiric, bogate în informații, realizate cu multă perspicacitate și acribie. Pe parcursul întregului volum poate fi urmărită analiza minuțioasă a relației avute de unii scriitori sau cercetători umaniști germani cu Securitatea comunistă.

În *Cuvânt înainte* Stefan Sienerth explică anvergura

proiectului privind studierea dosarelor intelectualilor germani și accentuează necesitatea unei cercetări corecte, fără compromisuri - cum de altfel ilustrează și prezentul volum - care să aducă la suprafață adevărul istoric privind una dintre cele mai perfide dictaturi din întreg blocul răsăritean.

Cuprinzătorul volum tematic (peste 700 de pagini) este structurat în patru segmente⁵: Prima parte este alcătuită din cinci studii cuprinzătoare (în total 240 de pagini): „Mi-e teamă de povești neinventate.”⁶ *Oskar Pastior în mrejele Securității; Confuzia ca mod de viață.*⁷ *Urmărirea, arestarea și suicidul poetului Georg Hoprich; Paul Schuster, Moses Rosenkranz și denunțatorii lor; Activitatea de agent a istoricului literar Heinz Stănescu.*

De un spațiu extins în prezentul volum beneficiază poetul originar din Sibiu Oskar Pastior (1927-2006), două studii din prima parte și un interviu din anexă fac referire la el. Și nu întâmplător, căci Pastior este un caz care a suscitat numeroase dezbateri privind colaborarea sa cu Securitatea.

Oskar Pastior, unul dintre cei mai importanți poeți germani contemporani, căruia i-a fost decernat premiul „Georg Büchner”, a devenit foarte cunoscut prin colaborarea cu Herta Müller la documentarea romanului *Atemschaukel* [Leagănul respirației], roman pentru care Hertei Müller i-a fost decernat Premiul Nobel pentru literatură în anul 2009. Protagonistul romanului *Atemschaukel*, Leo Auberg, a fost construit pe baza experienței trăite de Pastior în lagărele sovietice, fiind deportat în ianuarie 1945. Când tânărul care efectuase muncă silnică în reconstruirea URSS-ului a fost șantajat și amenințat cu detenția, cuprins de panică, a semnat un angajament cu Securitatea, devenind o perioadă colaborator al acesteia și semnând rapoarte cu numele de cod „Stein Otto.”

Stefan Sienerth îi dedică poetului o analiza exemplară, sunt evocate și descrise detaliat toate etapele vieții acestuia, cu greșelile inerente, inclusiv cea de colaborator al Securității. Autorul este însă destul de reticent în aprecierile asupra lui Pastior ca agent securist, dar într-un interviu aflat în anexă la finele volumului este de acord cu revizuirea omului Pastior, dar nu și cu cea a poetului.

Al doilea studiu focusat pe Oskar Pastior aduce în prim-plan cercul creat la București în jurul lui, format din studenți germaniști (Richard Adleff, Georg Hoprich, Dieter Fuhrmann, Dieter Schlesak, Ingmar Brantsch, Dieter Roth ș.a.), precum și relația acestora cu scriitorii mai vârstnici germani, bunăoară cu Oscar Walter Cisek sau cu cei evrei, cum ar fi Alfred Margul-Sperber. Căci Stefan Sienerth nu se limitează la descrierea seacă a documentelor din dosare, ca bun cunoscător al literaturii germane, completează cu informații suplimentare scena acestei literaturi în anii 1950-1960 și, bazat pe dosarele cercetate, arată că Pastior a semnat rapoarte până în 1968 când, după o călătorie în Austria, nu se mai întoarce în țară.

Din cercul bucureștean de prieteni ai lui Pastior,

facea parte și poetul Georg Hoprich (1938-1969) – „un poet talentat care, în concepțiile sale anticomuniste, a fost cel mai îndrăzneț și consecvent”⁸ – acesta a fost arestat în perioada studenției pentru scrierea unor poezii nonconformiste. Tânărul poet transilvănean, Georg Hoprich, ilustrează în cel mai tragic mod trauma închisorilor comuniste, căci după detenție acesta n-a reușit să-și mai revină și zdruncinat psihic se sinucide.

Unul din studiile primei părți este centrat pe un agent securist înrăit, fost ofițer de Securitate și devenit conferențiar la Germanistica din București, Heinz Stănescu (1921-1994). Acesta are la CNSAS „dosar de rețea”⁹, patru volume cu mai mult de 1100 de pagini, care aduc lumină în etapele biografice ale acestuia și scot în evidență activitatea sa de spionaj în care s-a dovedit pasional și plin de zel, operând adesea cu ură și cinism.

Într-o incursiune foarte detaliată, bazată pe studierea integrală a dosarului său, Stefan Sienerth îl caracterizează pe Heinz Stănescu drept unul dintre cei mai aprigi agenți ai Securității comuniste din România, implicat în urmărirea umaniștilor germani, iar rapoartele întocmite și semnate de el au adus prejudicii semnificative intelectualilor aflați în urmărirea sa. A operat cu numele de cod *Silviu* și *Traian*, iar când a semnat angajamentul cu Securitatea avea în obiectiv ascensiunea în carieră. Pe de altă parte însă în biografia lui Heinz Stănescu erau mai multe aspecte datorită cărora putea fi șantajat, dintre cele mai importante fiind homosexualitatea care, în acea perioadă constituia un delict moral și social nepermis, fiind condamnat cu închisoarea, și pentru care acesta fusese exclus din Partidul Muncitoresc Român.

În studiul său Sienerth îl prezintă pe Stănescu ca pe un personaj cu reale trăsături de delator, urmărind asiduu scriitorii și jurnaliștii germani (ex. Andreas Lillin, redactorul șef al *Neue Literatur* în perioada 1957-1958), face rău victimelor voluntar, chiar scriitorilor mai vârstnici (de expl. Erwin Wittstock, Harald Krasser, Hans și Erich Bergel), dar și celor tineri precum Georg Hoprich, Oskar Pastior, Richard Adleff ș.a. În studiul său referitor la Heinz Stănescu Sienerth realizează profilul denunțatorului plin de ură, lipsit scrupule care a avut numeroase destine pe conștiință. Chiar și prin activitatea sa de germanist și publicațiile de istorie literară, subordonate în cel mai înalt grad prescripțiilor teoriei literare ideologic-dogmatice, Stănescu a avut o influență distructivă asupra literaturii germane din România.

Toate studiile primei părți cuprind explicații exemplare, dublate de obiectivitate științifică, privind latura biografică și a operei scriitorilor studiați, însă evaluările privind activitatea de agenți ai Securității sunt destul de rezervate. Acest mod de lucru nu reprezintă o carență a analizelor, căci Stefan Sienerth lasă documentele să vorbească, prin urmare indică în note de subsol toate sursele (note informative, procese verbale ori rapoarte scrise) – care documentează și exemplifică faptele. O astfel de abordare oferă credibilitate

prezentelor studii, căci autorul nu lasă cititorului deloc impresia că ar urmări să incrimineze vreo personalitate inclusă în prezentul volum.

A doua parte a volumului¹⁰ însumează șase studii ample, unul documentează aspecte ale Procesului scriitorilor germani (Brașov 1959), celelalte reprezintă studii de caz.

Acest segment amplu al volumului descrie înscenarea de procese intelectualilor. În contextul Revoltei anticomuniste din Ungaria (Budapesta, 1956), Securitatea urmărea prevenirea unei mișcări anticomuniste în România, aducerea la tăcere a intelectualilor și acceptarea de către aceștia, dar și de societate în general a tuturor deciziilor puterii.

În cadrul procesului înscenat scriitorilor germani au fost judecați și condamnați cinci autori – Andreas Birkner (1911-2012), Wolf von Aichelburg (1912-1994), Hans Bergel (1925-2022), Georg Scherg (1917-2002), Harald Siegmund (1930-2012) de un Tribunal Militar din Brașov la un total de 95 de ani de detenție și muncă silnică. Cred că nu este lipsit de interes faptul că scriitorul Eginald Schlattner a fost martorul cheie al acușării în acest proces, iar romanul *Rote Handschuhe/Mănușile roșii* tematizează această perioadă. După cum aminteam în introducere, Stefan Sienerth a publicat deja la începutul anilor 1990 un volum¹¹ care caracterizează întreaga perioadă social-politică, procesul în sine, cuprinde dezbateri și interviuri cu scriitorii implicați.

Studiile de caz cuprind analize referitoare la Erwin Wittstock¹² (1899-1962), Harald Krasser¹³ (1906-1981), Hermine Pilder-Klein¹⁴ (1901-1998), Wolf von Aichelburg¹⁵ și la istoricul Carl Göllner, ultimul fiind un informator viclean și plin de zel.

În studiile de caz Sienerth îmbină analiza etapelor biografice ale scriitorilor – din care nu lipsesc referințe la creații și problematica receptării – cu șicanarea din partea organelor de supraveghere ale statului, precum percheziții domiciliare, confiscări de manuscrise, violarea corespondenței, instalarea de microfoane în locuințe pentru supraveghere permanentă etc. Astfel sunt conturate destine tragice ale unei epoci înfricoșătoare, motivele intrării în vizorul poliției politice fiind variate, inclusiv deciziile unora de a colabora ori ale altora de a opune rezistență. Bunăoară Hermine Pilder-Klein – lingvist și traducător –, sora profesorului universitar și cercetătorului dr. Karl-Kurt Klein, a fost arestată și condamnată la închisoare, deoarece popularizase în Transilvania un discurs ținut de fratele ei în Germania. Lui Harald Krasser, unul dintre cei mai importanți umaniști sași ai secolului al 20-lea, profesor universitar și șef al Catedrei de Germanistică de la Universitatea din Cluj, i se imputa că semnase în perioada războiului o cerere de adeziune la partidul național-socialist, la care nu primise răspuns decât la 23 august 1944. Krasser a fost arestat în 1959 și, probabil pentru că urmărea scăparea de detenție, a semnat un angajament de colaborare,

fără însă a se achita cu conștiinciozitate de obligațiile care îi reveneau în acest sens. Acest fapt a condus la renunțarea din partea Securității la serviciile sale, însă după eliberare n-a mai primit postul de șef de catedră și a lucrat exclusiv în cercetare, dar a refuzat să se ocupe de poezi germani proletcultiști, preferând să scrie studii despre poezia populară.

În ceea ce-l privește pe mai vârstnicul scriitor Erwin Wittstock, probabil cel mai bun prozator de expresia germană din România al secolului 20, acesta a fost urmărit, persecutat și a avut interdicție de publicare, datorită activității literare avute în perioada războiului și cea de coordonare a Cercului literar de la Brașov în anii 1950.

Dintr-o altă perspectivă trebuie văzut Wolf von Aichelburg, care fusese încarcerat de două ori: mai întâi primind domiciliu forțat în Măicănești pentru tentativă de trecere ilegală a frontierei, apoi condamnat în 1959 în procesul de la Brașov. Însă cel mai grav delict pentru acea epocă, care a fost folosit drept motiv de șantaj pentru a fi convins să colaboreze cu Securitatea, au fost înclinațiile homosexuale. Prin urmare Aichelburg semnează note informative cu numele de cod „Cațavencu” din 1974 până în 1981, când a emigrat în Germania.

Ultimul studiu al părții secunde creionează, sub masca cunoscutului istoric transilvănean Carl Göllner (1911-1995), profilul unui zelos informator al Securității, numit în arhivele CNSAS „agentul Göllner Carl conspirativ, Florescu”¹⁶, un agent de cursă lungă, colaborator foarte mulți ani ai Securității. În profilul realizat de el, Stefan Sienerth face referire la toate etapele biografice și scrierile de specialitate ale lui Göllner, însă nefiind istoric, nu emite judecăți de valoare asupra calității acestora. Dar autorul nu trece cu vederea și semnaleză aspecte nebuloase din biografia istoricului sibian care au condus la convocarea acestuia la Centrala Securității din București și ulterior la semnarea unui angajament¹⁷ de colaborator. Sarcina lui Carl Göllner trebuia îndeplinită mai ales în străinătate, deoarece urma să spioneze îndeobște cunoscuții emigrați și să descopere posibilități de contactare a lor. Din dosarul său reiese că în Paris a supravegheat pe Emil Cioran (1911-1995), iar în țară a spionat mai ales clerici evanghelici și catolici din Sibiu, dar a semnat și mai multe rapoarte despre Harald Krasser. În 1971 Göllner a primit aprobare de călătorie în mai multe orașe din Germania unde, cu numele de cod *Gunther*, a urmărit mai multe persoane, dar aici a fost el însuși pus sub supraveghere.

Deși dosarul lui Carl Göllner este foarte voluminos, Stefan Sienerth presupune că la modul productiv și agresiv de operare al acestuia ar fi foarte plauzibil să fi semnat și alte rapoarte, nedepistate până în prezent.

În partea a treia¹⁸ Stefan Sienerth contextualizează propria cercetare axată de-a lungul carierei preponderent pe minoritatea germană din România (Transilvania, Banat și Bucovina) și prezintă Securitatea ca instituție de

asigurare și consolidare a puterii din dictura comunistă. În altă ordine de idei, Stefan Sienerth face considerații asupra veridicității documentelor adunate de Securitate în arhivă și concluzionează că acestea reprezintă, pe de o parte izvoare importante pentru aflarea adevărului istoric asupra acelei epoci întunecate, pe de altă parte sunt cuprinse date semnificative de istoria culturii și literaturii germane.

Ultima parte, reprezentată de o Anexă (p. 673-683), cuprinde o notificare de explicare a proiectului IKGS, privind cercetarea istoriei literaturii germane din România comunistă (1948-1989) prin prisma documentelor din arhiva CNSAS. Deși studiile realizate pe această problematică se întind de-a lungul unui deceniu, Stefan Sienerth consideră cercetarea sa doar ca etapă intermediară, prin urmare încă nici pe departe încheiată, și-și exprimă speranța că istorici mai tineri vor avea curiozitatea să se dedice cercetării izvoarelor încă neexplorate. Căci trecutul nu prea îndepărtat al minorității germane din România, astfel opinează autorul, trebuie adus la lumină și asumat. De acest trecut țin și părțile umbrite de angajamentele încheiate și fraternizarea cu Securitatea, nu doar cele bune și pozitive: „[...] căci trecutul n-a fost alcătuit doar din fapte eroice și suferință, de care au avut parte germanii din România, după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Desigur că a existat deportare, naționalizare, opresiune, excludere ori expulzare, dar a existat și opoziție și revoltă împotriva sistemului comunist. Totodată însă a existat tăcere, adaptare, consimțământ, colaborare și complicitate.”¹⁹

În anexă mai sunt cuprinse două interviuri ale lui Stefan Sienerth, unul legat de tematică, altul cu referire la poetul Oskar Pastior, după ce acesta fusese deconspirat drept colaborator al Securității.

Volumul se încheie cu prezentarea izvoarelor respectiv a indicațiilor bibliografice exacte unde au apărut studiile pe parcursul redactării lor și cu un indice de autori întocmit acribic.

Privit în ansamblul său volumul *Scriitori și cărturari germani din România în vizorul Securității*, deși focusat pe umaniștii etnici germani, caracterizează o întreagă epocă respectiv dictatura comunistă.

Stefan Sienerth care în acest an împlinește venerabila vârstă de 75 de ani a trăit el însuși patru decenii în România și în realitatea descrisă a acelei perioade și-și motivează întreprinderea cercetării în acest domeniu cu convingerea că „elucidarea trecutului deține drept componentă intrinsecă prevenirea unor perverse ispite viitoare.”²⁰ În demersul său analitic autorul abordează sursele cercetate (rapoarte, procese verbale de interogare etc.) fără prejudecăți, cu scopul dezvăluirii adevărului istoric și a realității societății, în care mulți dintre noi am trăit o perioadă semnificativă a vieții noastre. Dar dincolo de caracterizarea realității din spatele Cortinei de Fier prin prezentarea detaliată

a proceselor de urmărire, bazate pe documente din dosarele scriitorilor, Stefan Sienerth aduce în prim plan aspecte ce țin de procesul de creație, de opere, de concepția despre viață a celor urmăriți. Bunăoară este evidențiată activitatea de intermediere interculturală a trei importanți traducători de literatură română: Wolf von Aichelburg a tradus Vasile Voiculescu proză (*Magische Liebe* 1970), poezii de George Bacovia (1972), basme de Eminescu (1972), poezii de Blaga, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Pillat, Radu Stanca și poezie populară românească. Hermine Pilder-Klein a transpus în limba germană romanele istorice ale lui Mihail Sadoveanu, a tradus din Caragiale, Creangă și Liviu Rebreanu (*Pădurea spânzuraților* [*Der Wald der Gehenkten*], 1924). Harald Krasser a avut de asemenea o prodigioasă activitate de traducător din literatura română în limba germană. A tradus M. Sadoveanu (*Baltagul* [*Nechifor Lipans Weib*], 1936), Ion Creangă (*Amintiri din copilărie* [*Erinnerungen aus der Kindheit*], 1950), poezie de Ion Pillat, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu (*Herzschlag der Erde. Rumänische Lyrik*, 1942), povestiri și nuvele de Gala Galaction (*Am Ufer der Vodislawa* 1962), povestiri de Ion Agârbiceanu (*Fefelega und die Mähre. Geschichten aus dem rumänischen Erzgebirge*, 1965) și George Călinescu (*Viața lui Mihai Eminescu* [*Das Leben Mihai Eminescus*], 1967).

Studiile prezentului volum sunt foarte bogate în informații și explicite, cu enunțuri clare și terminologie foarte exacte, în marea lor majoritate informațiile de istorie literară ori traduceri corespund realității, chiar

dacă, după cum afirmă Stefan Sienerth, există și dosare contrafăcute care conțin informații false despre câte un scriitor sau altul.

Studiind cazurile prezentate în integralitatea lor și reflectând la profunzimea acestora suntem transpuși într-o lume absurdă, dominată de anxietate, frică, trădare, șantaj – pentru a aminti doar câteva din sentimentele trăite de cei urmăriți în comunism –, iar cei considerați vinovați nu aveau nici o posibilitate de apărare. Volumul lui Sienerth dezvăluie rezistență și suferință și scoate în evidență aspecte sensibile, cum este bunăoară homosexualitatea (Pastior, Aichelburg, Stănescu),

care au condus la șantaj pentru a colabora. Totodată trebuie spus că rețeaua securistică era atât de complexă, încât era foarte dificil de a scăpa neatins de tentaculele acesteia. În acest sens, scriitorul Joachim Wittstock scria în cazul Harald Krasser: „Existența unui intelectual în democrația populară, care se pretindea umană și progresivă, nu putea fi total lipsită de compromisuri și de adaptare la represiunea necruțătoare din partea unor organisme de putere.”²¹

Volumul lui Stefan Sienerth nu aduce cititorilor săi doar o documentare acribică și o analiză competentă, adresată exclusiv cititorilor avizați, ci reprezintă deopotrivă un avertisment constant care să ne imprime în memorie plaga comunistă, astfel încât asemenea lucruri să nu se mai repete. Prin urmare studiile lui Sienerth ar trebui citite de toată lumea, căci ele caracterizează o epocă, o rețea de destine, unele dintre acestea fiind implacabile.

Note

1. Iulia-Karin Pătrut, prof. univ. germanist la Universitatea „Europa” din Flensburg, critic și istoric literar.
2. Maria Sass, „LAUDATIO – la decernarea titlului *doctor honoris causa* al Universității «Lucian Blaga» din Sibiu – domnului prof. h. c. dr. Stefan Sienerth”, *Transilvania*, nr. 7 (2018): 1-5.
3. Peter Motzan, Stefan Sienerth, ed., *Worte als Gefahr und Gefährdung. Fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht* (München: IKGS 1993).
4. Gerhardt Csejka, Stefan Sienerth, ed., *Vexierspiegel Securitate. Rumäniendeutsche Autoren im Visier des kommunistischen Geheimdienstes*. Regensburg, 2015.
5. I. Oskar Pastior – sein Kreis und seine Generation (p. 23-244).
6. „Ich habe Angst von unerfundenen Geschichten”. *Oskar Pastiors Verfolgung und Verstrickung* (p. 23-78). O varianta a acestui studiu a apărut în limba română, în: *Transilvania* nr. 6-7 (2011): 53-58; nr. 8 (2011): 66-71; nr. 9 (2011): 1-8; nr. 12 (2011): 51-57. Trad. Maria Sass.
7. „Die Wirrnis wurde Lebenslauf”. Georg Hoprich im Spannungsfeld zwischen Bespitzelung, Verhaftung und Selbstmord. (p. 79-131). O varianta a acestui studiu a apărut în limba română, în: *Transilvania*, nr. 7 (2012): 53-60; nr. 3 (2013): 52- 66; nr.4 (2013): 13-16; nr.7 (2013): 13-16. Trad. Maria Sass.
8. Sienerth, Stefan: *Bespitzelt und bedrängt – verhaftet und verstrickt. Rumäniendeutsche Schriftsteller und Geisteswissenschaftler im Blickfeld der Securitate. Studien und Aufsätze*. Berlin: Frank & Timme 2022, p. 81.
9. Idem, p. 209.
10. Partea a II-a: *Im Umkreis des Kronstädter Schriftstellerprozesses aus dem Jahr 1959* (p.247-610).
11. Idem, nota 3.
12. *Erzwungene Einfügung in gewandelte Verhältnisse. Ein Beitrag zur Familiengeschichte Erwin Wittstocks*, 267-357.

13. Stefan Sienerth, „Interkulturelle Vermittlungstätigkeit während zweier Diktaturen. Neue Erkenntnisse zur Biografie und zum Werk von Harald Krasser”, în *In honorem Vasile Ciobanu: Studii privind minoritatea germană din România în secolul XX*, 359-405. Sibiu: Editura Honterus, 2017. (Varianta în limba română semnată de Maria Sass)
14. *Eine Festrede und ihre Folgen. Die Übersetzerin Hermine Pilder-Klein – verfolgt, verhöhnt, verhaftet*, 407-431. O varianta a acestui studiu a apărut în limba română, în: *Transilvania* nr. 8 (2014): 8-16. Trad. Maria Sass.
15. *Geheftet an die wirre Schrift der Zeit. Zur Lebens- und Werkgeschichte des Dichters und Übersetzers Wolf von Aichelburg*, 433-543.
16. *Ibid.*, 545 [nota 8].
17. „Raport cu privire la discuțiile purtate cu agentul «Florescu»”, 546.
18. *Im Umkreis des Kronstädter Schriftstellerprozesses aus dem Jahr 1959*, 247-610.
19. Sienerth, *Geheftet an die wirre Schrift der Zeit*, 18.
20. *Ibid.*, 19.
21. *Ibid.*, 368.

Bibliography

- Csejka, Gerhardt, and Stefan Sienerth, eds. *Vexierspiegel Securitate. Rumäniendeutsche Autoren im Visier des kommunistischen Geheimdienstes* [Romanian-German Authors Targeted by the Communist Secret Service]. Regensburg, 2015.
- Kührer-Wielach, Florian, and Michaela Nowotnick, eds. *Aus den Giftschränken des Kommunismus* [From the Communist Poison Cupboards]. Regensburg, 2018.
- Motzan, Peter, and Stefan Sienerth, eds. *Worte als Gefahr und Gefährdung. Fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht* [Words as Danger and Endangerment. Five German Writers in Court]. München: IKGS 1993.
- Sienerth, Stefan. *Bespitzelt und bedrängt – verhaftet und verstrickt. Rumäniendeutsche Schriftsteller und Geisteswissenschaftler im Blickfeld der Securitate Studien und Aufsätze*. [Romanian-German Writers and Scholars under Surveillance by the State Security. Studies and Essays]. Frankfurt&Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur 2022.
- Sienerth, Stefan. “Activitatea de mediere interculturală sub semnul a două dictaturi. Date noi referitoare la biografia și opera lui Harald Krasser,” translated by Maria Sass. In *In honorem Vasile Ciobanu: Studii privind minoritatea germană din România în secolul XX*. [Intercultural Mediation under Two Dictatorships]. *New Data on the Biography and Work of Harald Krasser*, 327-360. Editura Honterus Sibiu 2017.